

energie
samen
buurtwarmte

EBO Consult A/S

Samenvatting

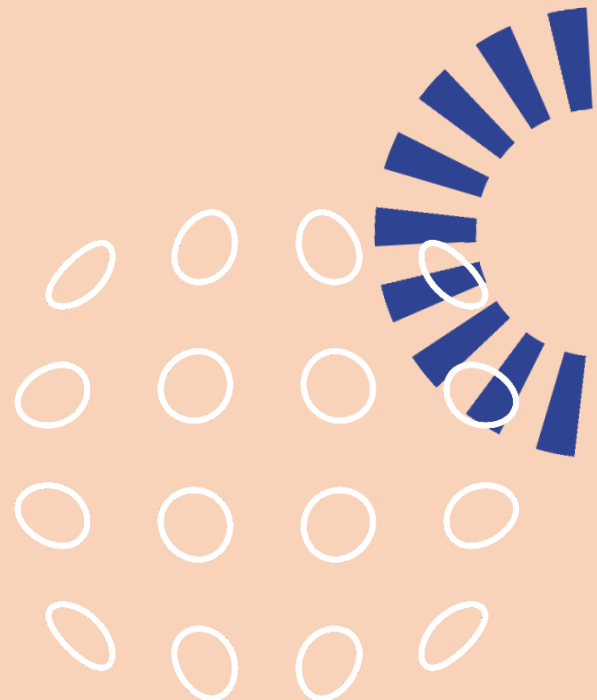
Coöperatieve warmtenetten in de maak

Inspiratie uit Denemarken en eerste vorderingen in Nederland

20 september 2022

Inhoudsopgave

De opkomst van coöperatieve warmtenetten	4
Waarom warmtecoöperaties ?	6
Verschillen en overeenkomsten.....	9
Take aways uit Denemarken voor coöperatieve warmtenetten in Nederland.....	15

De opkomst van coöperatieve warmtenetten

De opkomst van coöperatieve warmtenetten

De reden waarom warmtecoöperaties zich in Denemarken hebben weten te ontwikkelen, is te wijten aan een historische en culturele context. Het is altijd een onderdeel geweest van de Deense geschiedenis en cultuur om lokale problemen samen op te lossen. Vroeger, toen er minder geld was, was het een normale procedure om de investeringen in activa lokaal te delen, en vervolgens de voordelen van de activa te delen. Toen de oliecrisis in de jaren 70 en 80 plaatsvond, veroorzaakte het verwarmingsproblemen vanwege het beperkte aanbod van olie, wat resulteerde in een hoge olieprijs. Door de crisis ontstond een landelijke en lokale behoefte om de warmtebron te veranderen. Vanwege de culturele traditie om problemen lokaal op te lossen, was het een natuurlijke ontwikkeling dat de verwarmingsproblemen deels konden worden opgelost via warmtecoöperaties, ondersteund door nationale wetgeving. Vandaag de dag zijn de 323 warmtecoöperaties, voornamelijk gevestigd in kleinere steden.¹

In Nederland komen coöperaties ook veel voor in de energiesector. Sinds de jaren 80 zijn er windcoöperaties opgericht, maar de warmtevoorziening werd georganiseerd met goedkoop aardgas uit de grote Nederlandse gasbel in de provincie Groningen. In 2008 is de eerste stadsverwarmingscoöperatie opgericht. In de periode 2010 tot 2015 mislukten enkele coöperatieve pogingen om stadsverwarming te realiseren. Sinds 2015 is het aantal stadsverwarmingsinitiatieven gegroeid naar 80 in 2021. De vooruitzichten voor coöperatieve warmtenetten zijn groot omdat voor een belangrijk deel van wijken, waarvoor (voorlopig) geen centrale en grootschalige warmteoplossing beschikbaar is, een kleinschaligere en collectieve warmte-oplossing mogelijk is en een grotere maatschappelijke waarde heeft dan individuele warmteoplossingen. Dit zou een oplossing kunnen zijn voor 45% van de 13.000 wijken in Nederland. De open coalitie heeft de ambitie gepubliceerd minimaal 1000 warmtecoöperaties te hebben opgericht in 2030.²

---

¹Beschreven in hoofdstuk: Rol van coöperaties in de warmtemarkt

²Beschreven in hoofdstuk: Rol van coöperaties in de warmtemarkt

Waarom warmtecoöperaties?

Waarom warmtecoöperaties?

De reden waarom warmtecoöperaties wijdverbreid zijn in Denemarken, is omdat ze:

- En van de meest effectieve manieren zijn om consumenten te beschermen door zich te richten op het zo laag mogelijk houden van de warmtetarieven.
- Lokaal geworteld zijn met een hoge betrokkenheid en steun van de lokale samenleving, wat cruciaal is bij het veranderen van de energie-infrastructuur.
- Belangrijke spelers in de groene transitie zijn vanwege hun focus op langetermijnplanning. De focus ligt niet op het maken van winst op korte termijn.
- Belangrijk zijn om een goed functionerende regelgeving in stand te houden. De Deense regelgeving is effectief omdat ze gebaseerd is op transparantie in de warmtetarieven en op de werkelijke kosten van de warmte coöperatie. De enige bedrijven met prikkels om hun werkelijke kosten met de regelgever te delen, zijn de warmtecoöperaties.
- Belangrijk zijn voor burgers: 70% van de Denen die deelnamen aan een onderzoek van Voxmeter voor de Deense Vereniging van Stadsverwarming vindt het belangrijk om coöperaties en het non-profitprincipe in de stadsverwarmingssector te behouden.³

In Nederland zijn coöperatieve warmtenetten een variant van de drie routes om de gebouwde omgeving te verduurzamen: de individuele route om individuele woningen te verduurzamen, de contingente route, en de collectieve warmteroute. De collectieve warmteroute heeft een groeiend draagvlak in de Nederlandse samenleving, en dan met name de coöperatieve variant daarvan. Vier voordelen van coöperatieve warmtenetten:

- Als burgers zelf hun warmtevoorziening regisseren, voelen ze daar een grote verantwoordelijkheid voor en dat leidt tot meer draagvlak en snellere realisatie. Dat blijkt ook uit de evaluatie van de Proeftuinen Aardgasvrije Wijken.
- Burgers die zich organiseren voor het ontwikkelen van een coöperatief warmtenet zijn meer gericht op lage warmtetarieven dan de op winst gerichte warmtebedrijven.
- Beter gebruik van lokaal beschikbare lagetemperatuurwarmtebronnen.
- En warmtecoöperaties zijn goed gepositioneerd om de pieken en dalen in de levering van (groene) stroom te dekken met warmtelevering en warmteopslag, zeker als de coöperaties ook de productiemiddelen voor duurzame elektriciteit bezitten. Coöperaties die stadsverwarmingssystemen van de 4^e of 5^e generatie exploiteren, kunnen vraag en aanbod van hernieuwbare energie in de wijk in evenwicht brengen en netcongestie voorkomen. Congestie van elektriciteit in het net is in snel tempo een groot probleem geworden in het Nederlandse energiesysteem.

De urgentie om de afhankelijkheid van aardgas te verminderen is toegenomen sinds Rusland de oorlog in Oekraïne begon. In dat verband is een sterker ondersteunend politiek kader voor coöperatieve warmtenetten nodig. Dit kan worden gerechtvaardigd op basis van het trackrecord van coöperaties in de sector van hernieuwbare energie en op basis van ervaringen in Denemarken.

- De ontwikkeling van warmtecoöperaties is voor veel gemeenten acceptabel omdat de meerwaarde van coöperaties voor de uitbreiding van wind- en zonne-energie op land breed wordt erkend. De windcoöperaties hebben bewezen sneller duurzame energieprojecten te realiseren dan commerciële ontwikkelaars.⁴ In het Nederlandse Klimaatakkoord heeft Energie Samen met succes gelobbyd voor het streven naar 50% lokaal eigendom van

³Beschreven in hoofdstuk: Rol van coöperaties in de warmtemarkt

⁴ <https://www.gelderland.nl/Jaclijn-Matijssen>

duurzame-energieprojecten. Veel gemeenten nemen deze doelstelling zeer serieus in de beleidskaders die zij creëren voor goedkeuring van duurzame energieprojecten.

- De Deense ervaring met het coöperatieve organisatiemodel heeft geleid tot 323 warmtecoöperaties op in totaal 385 stadsverwarmingsbedrijven. Geen van de coöperaties is failliet gegaan en hun trackrecord op het gebied van consumententarieven en kwaliteit is goed.
- De coöperatieve aanpak betreft burgers bij de besluitvorming over het warmteproject, waardoor er brede acceptatie is van de ruimtelijke impact van het warmtesysteem. De top-down aanpak van commerciële en publieke warmteprojecten, waarbij burgers niet echt mogen participeren, maar enkel worden geïnformeerd over het project, roept veel weerstand op bij die burgers.

Verschillen en overeenkomsten

Verschillen en overeenkomsten

Hier zijn de belangrijkste verschillen en overeenkomsten tussen Denemarken en Nederland beschreven, met een focus op coöperatieve warmtenetten.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Politiek kader zijn:

- **Rol in de ontwikkeling van de energiewetgeving:** In Denemarken wordt de politieke positie van coöperaties bepaald door de Deense vereniging voor stadsverwarming. De Deense Vereniging voor Stadsverwarming neemt deel aan de ontwikkeling van energiewetgeving, die politieke en publieke belangen op één lijn brengt. In Nederland bevindt het politieke kader voor de warmtemarkt zich in een ontwikkelingsfase om de voorwaarden te scheppen voor een snelle uitbreiding van stadsverwarming in Nederland. Energie Samen werkt momenteel aan het verankeren van hun politieke rol in de ontwikkeling van de energiewetgeving, door de belangen van warmtecoöperaties te behartigen. Helaas wordt de specifieke rol van energiegemeenschappen nog niet volledig geaccepteerd door de overheid en daarom is het nog niet vastgelegd in beleid of wetgeving op het gebied van de collectieve warmtevoorziening.
- **Gasreferentie:** In Denemarken worden gasprijzen niet langer als referentie gebruikt in de projectvoorstellen bij uitbreiding van stadsverwarming. In Nederland worden gasprijzen nog steeds als referentie gebruikt in projectvoorstellen. Met subsidie vult de overheid het gat tussen de kosten voor aardgas en duurzame stadsverwarming.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Wettelijk kader zijn:

- **Juridische positie:** In Denemarken is de positie van warmtecoöperaties juridisch gelijk aan de positie van stadsverwarmingsbedrijven, aangestuurd door gemeenten en commerciële bedrijven. Het gelijke speelveld is gecentreerd rond het non-profitprincipe en de procedures om ervoor te zorgen dat de tarieven gebaseerd zijn op aanvaardbare productiekosten. Als dit principe als hoeksteen zou worden gehanteerd voor de uitbreiding van stadsverwarming in Nederland, zouden ook coöperaties een gelijk speelveld hebben. Maar aangezien de Nederlandse overheid niet bereid lijkt dit principe in de Warmtewet 2.0 over te nemen, is het noodzakelijk om markttoegang van coöperaties te waarborgen door warmtecoöperaties duidelijk te onderscheiden van winstgerichte stadsverwarmingsbedrijven, door gebruik te maken van de EU-definitie van energiegemeenschappen.

De reden waarom er een verschil is tussen de twee landen is te wijten aan de kenmerken van de verwarmingsmarkten. De Nederlandse warmtemarkt is competitief omdat deze gereguleerd is om stadsverwarmingsbedrijven in staat te stellen “een redelijke” winst te maken. Hieruit volgt dat de warmtecoöperaties waarschijnlijk zullen concurreren met commerciële bedrijven als het gebied winstpotentieel heeft. Dit kan leiden tot ‘cherry picking’ door commerciële bedrijven, door de eenvoudig winstgevende warmteprojecten te realiseren, en moeilijk winstgevende projecten over te laten aan de lokale coöperaties. In Denemarken wordt de warmtemarkt gereguleerd door de non-profitverordening, wat inhoudt dat er geen concurrentie is tussen stadsverwarmingsbedrijven en het daarom niet nodig is om warmtecoöperaties wettelijk te ondersteunen.

- **Vergunning:** In Nederland verstrekt ACM (nationale toezichthouder) de warmteleveringsvergunning. Het is de ACM die de capaciteit van een stadsverwarmingsbedrijf om warmte te leveren goedkeurt. Daarnaast stelt het eisen aan stadsverwarmingsbedrijven met betrekking tot uitgebreide administratieve organisatie en

een door een accountant goedgekeurd intern controlesysteem (AO/IC). Bij de oprichting van een nieuwe Deense coöperatie voor stadsverwarming is het noodzakelijk om het bedrijf op te richten en zijn statuten te ontwikkelen, die naar de Deense regelgevende instantie moeten worden gestuurd om te worden geregistreerd. Hieruit volgt dat de nieuwe coöperatie voor stadsverwarming niet op voorhand aan de Deense regelgevende instantie hoeft te bewijzen dat ze in staat is alle procedurele, financiële en administratieve processen voor de exploitatie en levering van stadsverwarming af te handelen. Met andere woorden, het ontwikkelen van een stadsverwarmingscoöperatie is in Denemarken eenvoudiger dan in Nederland.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Financiële structuur zijn:

- **Tariefregulering:** In Nederland is de tariefregulering gebaseerd op het NMDA-principe, wat inhoudt dat de prijzen niet hoger mogen zijn dan de kosten die een gebruiker van aardgas zou hebben voor dezelfde hoeveelheid warmte. Jaarlijks publiceert de ACM eind december de maximumprijzen die stadsverwarmingsbedrijven van hun klanten mogen vragen voor de levering van warmte en koude.
Deense stadsverwarming is gebaseerd op een monopolie op de lokale warmtevoorziening. Aangezien het een monopolie is, is het gebaseerd op een non-profitprincipe, waarbij kosten en opbrengsten in evenwicht zijn. De non-profitregeling is het meest efficiënt gebleken in het beschermen van consumenten, omdat winst of verlies in de begroting voor het komende jaar wordt verrekend in de warmtetarieven van de consumenten. Het is voor stadsverwarmingsbedrijven niet mogelijk om winst te maken op het produceren en leveren van warmte in Denemarken vanwege de non-profitregeling.
- **Financiële structuur:** In Denemarken wordt de financiële structuur voor de ontwikkeling van stadsverwarming tot stand gebracht via een gemeentelijke gegarandeerde lening via Kommunekredit. In Nederland is er nog geen financiële ondersteuningsstructuur. Soms zijn er subsidies beschikbaar en zijn commerciële banken in de exploitatiefase bereid leningen te verstrekken onder de voorwaarde dat de cashflow stabiel is.
- **Transparantie van de warmteprijzen:** om het aanhouden van een lagere warmteprijs te stimuleren, benchmarkt de Deense autoriteit nutsvoorzieningen elk jaar de warmteprijzen voor elk bedrijf in een openbaar rapport. De stadsverwarmingsbedrijven vinden het een eer om een lage warmteprijs te hebben, omdat dat symboliseert dat alles onder controle is. Bovendien zullen de bedrijven met de hoogste warmteprijzen in de benchmarking worden onderzocht door de Deense regelgevende instantie voor nutsvoorzieningen. Op basis van de prijsbeheersingsboekhouding in september, opgesteld door de stadsverwarmingsbedrijven, controleert de Autoriteit ook of elk stadsverwarmingsbedrijf de verbruikers de juiste warmteprijs in rekening brengt, op basis van het budget. In Nederland stellen commerciële stadsverwarmingsbedrijven één consumentenprijs vast voor al hun stadsverwarmingssystemen en worden de winsten of verliezen van individuele stadsverwarmingssystemen niet gepubliceerd. En stadsverwarmingsbedrijven hebben de neiging om prijzen te vragen die dicht bij de maximumprijzen liggen die door de ACM zijn toegestaan.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Organisatiestructuur van de stadswarmtecoöperatie zijn:

- **Rechtsvormen:** In Denemarken is de coöperatieve juridische structuur de dominante vorm waarin de activiteiten zijn gestructureerd. Er zijn geen andere juridische entiteiten betrokken bij de eigendomsstructuur omdat de samenwerking met verschillende partners in de coöperatieve structuur wordt geregeld door een verdeling van stemrechten in de coöperatie

zelf.

In Nederland is de coöperatie vaak een van de rechtsvormen die betrokken is bij de inrichting van de organisatie. In veel gevallen is het vermogen van de coöperatie ondergebracht in een naamloze vennootschap die geheel of gedeeltelijk eigendom is van de coöperatie. Dit komt ook door het ontbreken van een financieringsmechanisme voor coöperatieve warmtenetten, waardoor coöperaties gedwongen worden een eigendomsstructuur aan te gaan met gemeenten, commerciële dienstverlenende organisaties of netbeheerder. De verschillende vennoten verdelen de aandelen in de naamloze vennootschap. Het zal moeten blijken hoe stabiel deze structuren zullen zijn.

- **Woningcorporaties:** In Nederland mogen de woningcorporaties geen bestuurslid worden van een stadsverwarmingscoöperatie. Dit is een ongewenste juridische beperking voor de Nederlandse warmtecoöperaties die graag willen profiteren van de expertise van woningcorporaties. Warmtecoöperaties streven naar een stadsverwarmingsbedrijf met zo laag mogelijke warmtetarieven voor zowel huiseigenaren als huurders van woningcorporaties.

In Denemarken is landelijk geregeld dat woningbouwcorporaties mogen deelnemen aan de stadsverwarmingscoöperatie. De sociale woningbouwcorporaties zijn belangrijk om te betrekken, omdat zij vaak een groot deel van de warmtevraag vertegenwoordigen en hun huurders soms de meerderheid vormen van de bewoners in een stad.

- **Aangeslotenen van netbeheerders:** In Nederland staat het hoofdstuk over marktregulering in de Warmtewet 2.0 ter discussie omdat niet alleen coöperaties, maar ook dochterondernemingen van netbeheerders bij het ministerie van Economische Zaken aankloppen voor markttoegang. In veel gevallen gaan warmtecoöperaties en filialen van netbeheerders partnerschappen aan voor de ontwikkeling en exploitatie van stadsverwarmingsprojecten. In Denemarken spelen netbeheerders geen rol op de warmtemarkt.
- **Shared service organisatie:** Het Deense bedrijf EBO Consult is een serviceorganisatie voor warmtecoöperaties die geheel of gedeeltelijk beheerd willen worden. EBO Consult fungeert als schakel tussen het coöperatiebestuur en de consumenten. De planning van de strategische richting en de algemene besluitvorming van de coöperatie vindt plaats in het coöperatiebestuur, maar het is EBO Consult die de beslissingen van het coöperatiebestuur uitvoert.

In Nederland ontwikkelen warmtecoöperaties een coöperatieve shared service organisatie voor de ontwikkeling en exploitatie van coöperatieve warmtenettensprojecten. EBO Consult is de inspiratiebron geweest voor deze shared serviceorganisatie.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Gemeentelijke betrokkenheid zijn:

- **Rol gemeente:** In Denemarken is de rol van gemeenten gedefinieerd als het gaat om stadsverwarming en de uitbreiding van het warmtenet. De gemeente kan verschillende rollen op zich nemen die de uitbreiding van stadsverwarming en de warmtetransitie versnellen. De vier rollen die de gemeente kan vervullen zijn: een bedrijf, een overheid, een “eigenaar” van de stadsverwarmingscoöperatie en een facilitator van stadsverwarming. De Nederlandse overheid heeft takeaways: toegang tot goedkope financieringsbronnen, maar de meeste gemeenten hebben de middelen, het personeel en de kennis nog niet om deze taak uit te voeren. Veel gemeenten zijn op zoek naar hun rol, sommigen willen alleen

faciliterend zijn waar anderen willen participeren als eigenaar van het stadsverwarmingsbedrijf.

- **Relatie gemeente en stadsverwarmingscoöperatie:** Volgens de Deense Warmtewet moet de gemeente - in samenwerking met het bestaande stadsverwarmingsbedrijf - warmteplannen ontwikkelen. Aangezien warmtecoöperaties wijdverbreid zijn, zijn het vaak warmtecoöperaties die samenwerken met de gemeenten. In Nederland moeten de warmtecoöperaties in veel gevallen eerst de concurrentie aangaan met commerciële stadsverwarmingsbedrijven om als partner voor de gemeenten te worden gekozen.

De belangrijkste conclusie uit het hoofdstuk Technologieën is:

- **Vergelijkbare technologieën:** De technologieën die worden gebruikt om warmte te produceren zijn vergelijkbaar. De belangrijkste verschillen zijn het gebruik van biomassa, dat in Denemarken meer voorkomt dan in Nederland, terwijl warmte-koudeopslag in Nederland meer voorkomt. In beide landen vinden pilots plaats met 4^e- en 5^e-generatie stadsverwarming inclusief warmteopslag.

De belangrijkste conclusie uit het hoofdstuk Vraag naar aansluiting op stadsverwarming is:

- **Imago:** Het belangrijkste verschil tussen Denemarken en Nederland is het imago van stadsverwarming. Stadsverwarming bestaat al heel lang in Denemarken: het is gebruikelijk en wijdverbreid. Hieruit volgt dat er in het hele land veel goede voorbeelden en best practices bestaan. De belangrijkste redenen waarom huiseigenaren voor stadsverwarming in Hvidovre kiezen, is omdat het een gemakkelijke, stabiele, veilige, groene en goedkope verwarmingsbron is. In Nederland hebben huiseigenaren vaak helemaal geen beeld van warmtenetten omdat het hen niet bekend is. En in de steden met stadsverwarming is het imago vaak negatief, omdat het als te duur wordt beschouwd. Soms speelt ook wantrouwen tegenover commerciële stadsverwarmingsbedrijven een rol omdat ze zich verbonden voelen met een monopolie zonder transparantie over de prijs. Het gevolg is dat er weinig motivatie is om aan te sluiten op stadsverwarming.
- **Motieven voor aansluiting op stadsverwarming:** Voor Nederlanders is de prijs voor verwarming het belangrijkste. Aardgas is in Nederland een goedkope grondstof geweest en alternatieve warmtebronnen waren duurder. Stadsverwarming is interessant als het goedkoper is dan aardgas. Andere motieven zijn de benodigde ruimte voor de installatie, de milieubelasting en de overlast tijdens de installatie. Coöperatieve warmtenettensprojecten sluiten aan bij een andere reeks drijfveren van burgers in de energietransitie, zoals betere oplossingen door zorgvuldiger processen in de buurt, positieve sociale effecten en meer lokale democratie.
- **Marketingstrategie:** In Denemarken biedt EBO Consult een pakket aan voor coöperaties, zodat de overlast bij de realisatie minimaal is. Het arrangement is onderdeel van de marketingcampagne via formele en informele kanalen. In Nederland hebben in het eerste semester van 2022 twee warmtecoöperaties in Amsterdam en Wageningen een marketingcampagne uitgevoerd om bewoners te laten tekenen voor aansluiting op stadsverwarming. Beide campagnes waren succesvol door de geleidelijke opbouw van het draagvlak voor stadsverwarming door de coöperaties over een periode van jaren. Bewoners in beide wijken vertrouwen op het werk en de inspanning die de coöperatie heeft gestoken

in het stadsverwarmingsproject. En de forse stijging van de prijzen voor aardgas geeft extra motivatie om te tekenen voor stadsverwarming.

De belangrijkste conclusie uit het hoofdstuk Aanbesteden is:

- **Aanbestedingsproces:** Over het algemeen is het aanbestedingsproces in Nederland en Denemarken vergelijkbaar omdat beide landen onder EU-regelgeving vallen. In Denemarken heeft EBO Consult veel ervaring met aanbestedingen, terwijl warmtecoöperaties in Nederland dat beginnen te leren.

De belangrijkste conclusie uit het hoofdstuk Realisatie is:

- **Concurrentieniveau:** Het belangrijkste verschil tussen Nederland en Denemarken is het aantal bouwbedrijven dat gespecialiseerd is in stadsverwarming. Bij aanbestedingen in Denemarken concurreren vaak vijf tot zeven bedrijven. In Nederland is de markt voor stadsverwarming kleiner dan in Denemarken en is er minder concurrentie tussen bouwbedrijven. Mede hierdoor zijn de warmteprijzen in Nederland 38% tot 65% hoger dan in Duitsland, Denemarken en Zweden.

De belangrijkste conclusies uit het hoofdstuk Onderhoud zijn:

- **Compensatiebetalingen:** Volgens de Nederlandse Warmtewet moeten de verbruikers financieel worden gecompenseerd wanneer er een onderbreking is in de warmtelevering. Het kost 35 euro voor een onderbreking van 8 uur en voor elke extra 4 uur is er 20 euro extra compensatie.
In Denemarken is dit niet op nationaal niveau geregeld, maar op lokaal niveau. In Hvidovre wordt het geregeld volgens de technische voorschriften van de stadsverwarmingscoöperatie, waar staat dat de consumenten moeten accepteren dat het soms nodig is om de warmtetoevoer te sluiten om het stadsverwarmingsnet te onderhouden.
- **Gecertificeerde stadsverwarmingsloodgieters:** In Denemarken kunnen loodgieters worden gecertificeerd in stadsverwarming wanneer ze de opleiding Fjernvarmens Serviceordning afronden. Het doel van de opleiding is om de werking van de stadsverwarmingseenheden te verbeteren en ervoor te zorgen dat de technische dienst van de stadsverwarmingseenheden op dezelfde manier en met een hoge kwaliteit wordt uitgevoerd. In Nederland heeft Techniek Nederland een gespecialiseerd opleidingsprogramma voor loodgieters, maar er is een gebrek aan loodgieters gespecialiseerd in stadsverwarming.

Take aways uit Denemarken voor coöperatieve warmtenetten in Nederland

Take aways uit Denemarken voor coöperatieve warmtenetten in Nederland

Het succes van warmtecoöperaties in Denemarken is het resultaat van een reeks voorwaarden die sinds de jaren 70 zijn gecreëerd en geoptimaliseerd. De bouwstenen voor het Deense succes kunnen naar Nederland worden overgebracht en de uitbreiding van coöperatieve warmtenetten in Nederland versnellen. Vertaald naar de Nederlandse context bestaan de bouwstenen die nodig zijn uit:

- Markttoegang met regulering die warmtecoöperaties aanmoedigt
- Toegang tot goedkope financieringsbronnen voor ontwikkelingsuitgaven en kapitaaluitgaven
- Bestuursmodellen van gemeenten en warmtecoöperaties
- Toegang tot kennis voor coöperaties en gemeenten

Markttoegang: Het modelleren van de Nederlandse warmtemarkt op basis van het non-profitprincipe is te veel gevraagd in de Nederlandse situatie waarin commerciële bedrijven de warmtemarkt domineren. Het definiëren van energiegemeenschap voor warmte (warmteschap) in de Warmtewet 2.0, is in de Nederlandse situatie een effectieve manier om markttoegang te verlenen aan coöperaties en om een deel van de stadsverwarmingsmarkt te richten op 'not for profit' en op behandeling van stadsverwarming meer als een nutsvoorziening zoals drinkwater. Stadswarmtecoöperaties zijn intrinsiek gemotiveerd om de warmteprijs voor hun bewoners te verlagen. Benchmarking van productiekosten en tarieven bij warmtecoöperaties in binnen- en buitenland zal een dynamiek creëren richting lagere warmtepreizen voor de gebruikers.

Toegang tot goedkope financieringsbronnen: Het KommuneKredit is een van de hoekstenen van het Deense succes dat naar Nederland kan worden overgedragen. Toegang tot goedkope financieringsbronnen voor warmtecoöperaties kan op dezelfde manier worden gerechtvaardigd met het non-profitprincipe als in Denemarken. In Nederland de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Waterschapsbank (WSB) hebben vergelijkbare functies als KommuneKredit en kunnen de kapitaaluitgaven voor de uitbreiding van stadsverwarming financieren. Er moet een oplossing komen voor de Nederlandse gemeenten die er financieel slecht aan toe zijn en niet in staat zijn gemeentelijke garanties te verstrekken op leningen van een stadsverwarmingscoöperatie. Een work around voor de gemeentegarantie zou een Nationaal Waarborgfonds voor coöperatieve warmtenetten kunnen zijn. In Denemarken hebben de coöperaties direct toegang tot het KommuneKredit, en dat zou ook de weg vooruit zijn voor coöperaties in Nederland. Want het toepassen van het non-profitprincipe zou impliceren dat coöperaties geen kapitaal opbouwen op hun balans en afhankelijk zullen zijn van gemakkelijke toegang tot kapitaal.

Voor de financiering van de ontwikkelingsuitgaven geeft Energie Samen de voorkeur aan een coöperatief ontwikkelfonds voor stadsverwarming in plaats van subsidies. Een door Energie Samen beheerd ontwikkelfonds maakt het proces van standaardisatie en uitwisseling van best practices in een snelle feedbackloop mogelijk. Energie Samen kan alle initiatieven voorzien van de nodige informatie, professionele projectmanagers en juridische ondersteuning. Bovendien kan Energie Samen professionalisering van de sector afdwingen en uiteindelijk leningen weigeren als een coöperatie niet de nodige stappen zet om een duurzaam project en bestuur te ontwikkelen. Daarentegen legt een subsidie-instrument de last om de haalbaarheid van het project te beoordelen bij de subsidieverstrekker, die minder instrumenten heeft om de noodzakelijke ontwikkeling in governance en projectmanagement te creëren. Dit model is getest voor de financiering van duurzame energieprojecten (wind- en zonprojecten) en is ook het voorkeursmodel voor de uitbreiding van coöperatieve warmtenetten.

Bestuursmodellen: Met gemeenten in de positie om de warmtetransitie te sturen en (indien mogelijk) gemeentelijke gegarandeerde leningen aan warmtecoöperaties te verstrekken, is het van belang dat de bestuursmodellen zorgen voor een nauwe samenwerking tussen de gemeente en de stadsverwarmingscoöperatie. In Denemarken zijn deze bestuursmodellen goed ingeburgerd. Deze modellen kunnen naar Nederland worden overgebracht om het vertrouwen in stadsverwarming op lange termijn te waarborgen.

Toegang tot kennis: De overdracht van Deense kennis en ervaring met coöperatieve warmtenetten naar Nederland kan de uitbreiding van stadsverwarming in Nederland versnellen. Energie Samen en EBO Consult blijven hiervoor samenwerken. In Nederland structureert Energie Samen de kennis in een academie die openstaat voor coöperaties, gemeenten en NGO's die willen participeren in de academie, gebaseerd op het principe van wederkerigheid. Dat impliceert dat kennis open source beschikbaar is onder de voorwaarde dat stakeholders bereid zijn hun kennis ook te delen. In het netwerk van Buurtwarmte wordt onder creative commons regels kennis over coöperatieve warmtenetten ontwikkeld. Kennisoverdracht van Denemarken naar Nederland kan verschillende vormen aannemen, waaronder gezamenlijke projecten en trainingen.

Contact buurwarmte@energiesamen.nu
www.buurwarmte.energiesamen.nu

Auteurs

Rie Christiansen Krabsen en Erik Christiansen (EBO Consult)

Gerwin Verschuur en Tom Evers (Energie Samen)

Opmaak: Martine Verkaik (Energie Samen)

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiering van de Deense Energy Agency. De verantwoordelijkheid voor de inhoud ligt bij de auteurs.

EBO Consult A/S

